

Citation:

G.E. Langemeijer, Levensbericht J.C. van Oven, in:
Jaarboek, 1963-1964, Amsterdam, pp. 476-489

HERDENKING

VAN

JULIUS CHRISTIAAN VAN OVEN

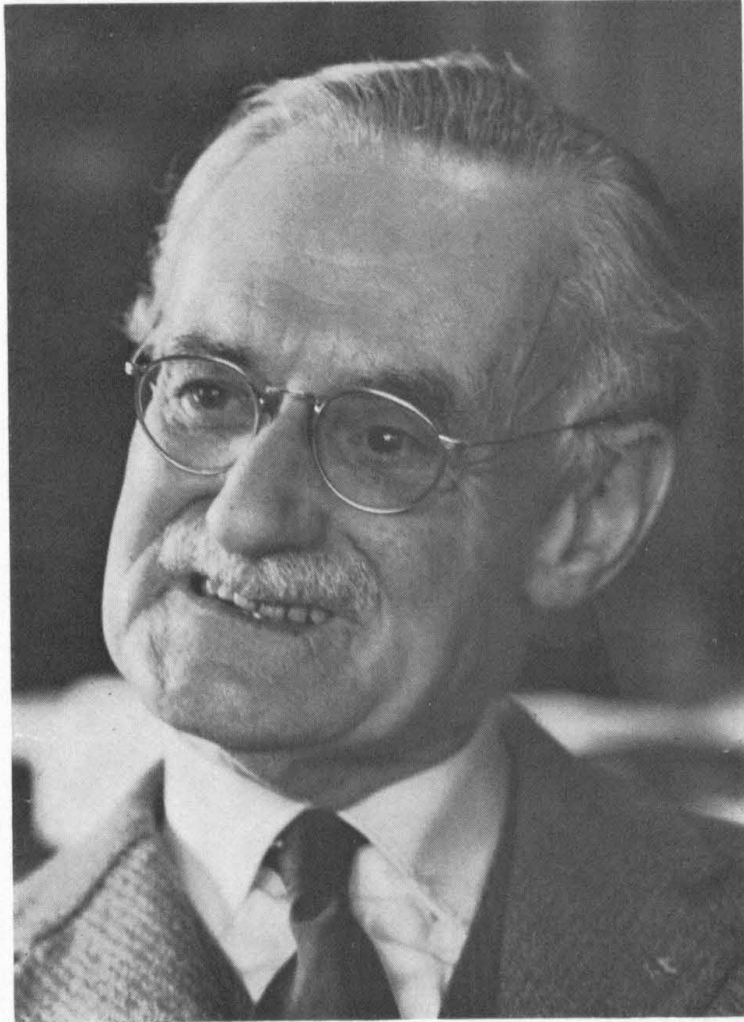
(17 november 1881—15 maart 1963)

DOOR

G. E. LANGEMEIJER

Een herdenking van het in maart 1963 overleden rustende lid J. C. van Oven behoorde reeds lang te hebben plaatsgehad. Wat haar vertraagd heeft was de twijfel: wie in onze kring daartoe meest bevoegd was, en het bewustzijn op de achtergrond, dat degene op wie de keuze zou vallen altijd slechts voor een deel de meest bevoegde zou kunnen zijn en dat diens taak ook overigens een zeer moeilijke moest wezen. De keuze is dan op mij gevallen, niet als de meest deskundige op Van Oven's voornaamste arbeidsveld, het Romeinse recht — dit ben ik uit de aard der zaak niet — maar omdat ik onder ons degene ben, die hem persoonlijk lang en in bijzondere mate na heb gestaan. Ik zou intussen mijn taak zeker niet naar behoren hebben kunnen volbrengen zonder de steun die mijn vroegere ambtgenoten te Leiden, ons medelid David en Van Oven's opvolger, Feenstra, mij hebben geboden.

Mijn nauwe band met Van Oven maakt die taak slechts moeilijker. In de eerste plaats omdat het mij dwingt een keuze te maken tussen het schetsen van de persoon en van de geleerde. Het eerste zou mij het minst moeite kosten en het kost mij zelfs moeite mij daarvan te onthouden. Van Van Oven heb ik ontzaglijk veel vaderlijke vriendschap genoten en niemand, die hem gekend heeft zal ontkennen, dat hij een uiterst beminnenswaardige en een uiterst boeiende persoonlijkheid was, een man van grote

(Foto Nico Naeff)

J. C. VAN OVEN

(17 november 1881—15 maart 1963)

warmte van hart, van ongewone breedte en kracht van geestelijke belangstelling en van grote natuurlijke wijsheid. Toch wil ik nu niet hierover spreken. In de eerste plaats heeft uw Afdeling er recht op om vooral de beoefenaar der wetenschap te horen kenschetsen en bovendien heb ik de mening, dat Van Oven juist door zijn veelzijdigheid en oorspronkelijkheid toch niet geheel in zijn wetenschappelijke betekenis is onderkend. Allereerst echter moge thans zijn uiterlijke levensloop worden geschetst.

Geboren werd hij op 17 november 1881 te Dordrecht als zoon van de directeur van de Hogere Burgerschool Dr. A. van Oven en van diens tweede echtgenote, een zuster van de bekende koloniale politicus Mr. C. Th. van Deventer en de tot de Nieuwe Gidsgroep behorende literator Dr. Ch. van Deventer. Het ouderlijk gezin nam in de welvarende, sterk cultureel levende provincie-stad, die Dordrecht toen was, een zeer geziene plaats in en het is altijd aan Van Oven merkbaar gebleven, dat een veelzijdige intellectuele en artistieke belangstelling voor hem reeds een natuurlijke levenshouding was, nog voor hij gekozen had voor een speciale universitaire studie en voor een maatschappelijk beroep.

Die keuze is zeker niet vroeg op de juridische studie gevallen. De jonge Van Oven doorliep de H.B.S. en ook deze vorming liet sporen achter in een gemakkelijker toegang tot de problemen der „B-wetenschappen” dan de jurist meestal eigen is, in het gemak waarmee hij de moderne talen niet alleen lezend, maar ook sprekend beheerste. Trouwens, ook toen hij staatsexamen deed en als student in de rechten naar de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam trok, had hij nog niets van een enthousiast jurist. Herhaaldelijk heeft hij getuigd, dat, zoals hij in zijn afscheidscollege zeide, hij de ontwikkeling van geest en gemoed zocht niet aan de Oudemanhuispoort, maar in het Concertgebouw en het Leesmuseum. Deze liefde voor de muziek is altijd een element van de eerste orde in Van Oven's innerlijk leven gebleven. Grif kon hij er voor uitkomen, dat zij altijd meer voor hem is blijven betekenen dan het recht. Toch was hij, na zijn kandidaatsexamen, een enthousiast jurist geworden en dat onder invloed van de man,

die een zo groot deel van de vooraanstaande juristen van Van Oven's generatie gedurende zijn korte professoraat gevormd heeft, J. F. Houwing. Het is misschien karakteristiek voor Houwing, dat zijn onderwijs van beslissende betekenis geweest is voor drie juristen, die toch onderling zo sterk verschilden als Scholten, Meijers en Van Oven. Karakteristiek voor Van Oven is in ieder geval wat *hij* als de grote betekenis van Houwings onderwijs zag. „Deze imposante figuur, die ons zoveel meer rechtswetenschap dan positief Nederlands recht leerde, deed mij haar (de rechtsstudie) begrijpen. Dank zij hem ging ik de rechtswetenschap zien, zoals ik haar ben blijven zien, als het indrukwekkende gebouw, door de geest der besten van vele geslachten opgetrokken, met het doel de gerechtigheid te realiseren”, zegt hij in het afscheidscollege en even verder getuigt hij, dat het dit inzicht was, dat hem bezielde bij het schrijven van zijn dissertatie „waarin ik poogde dit ideaal te benaderen, door mij zoveel mogelijk los te maken van het positieve recht”. Die dissertatie, van 1905, is getiteld: „De bezitsbescherming en haar functies”. Zij is een werk, dat ver uitgaat boven wat een drieëntwintigjarige in de regel zal kunnen tot stand brengen, maar inderdaad: zij kondigt noch een specialist van het moderne Nederlandse privaatrecht, noch een Romanist aan. Het Corpus Juris en de moderne dogmatische literatuur worden overvloedig besproken, maar zij zijn slechts punten van oriëntering bij de speurtocht naar wat de reden van bestaan der bezitsbescherming zou kunnen zijn en de gevolgtrekkingen voor de bijzonderheden ener rechtsregeling, die consequent uit die reden van bestaan zou zijn gededuceerd. „Een deductief-teleologisch onderzoek op het gebied van het privaatrecht”, was de ondertitel, die de jonge schrijver haar had willen geven, een ondertitel waarvan hij bij zijn afscheid zegt, dat Houwing hem — „de Hemel zij dank” — ijlings schrapt, maar waarvan hij dan getuigt, dat hij er bijna een halve eeuw later nog mee voor de dag durft komen.

Na zijn promotie werd Van Oven advocaat te Amsterdam, maar de rechtspraktijk van die tijd, minder geavanceerd dan het onder-

wijs van Houwing, viel hem tegen en toen hij de gelegenheid kreeg om als redacteur-buitenland toe te treden tot de redactie van het toenmalige Nieuws van den Dag, zei hij haar blijkbaar zonder spijt vaarwel.

De tien jaren, die Van Oven bij „Het Nieuws” heeft doorgebracht, waaronder dus de boeiende beginjaren van de eerste wereldoorlog, zijn voor de jurist zeker niet verloren geweest, het meest misschien dank zij zijn hoofdredacteur, de befaamde amateur-sterrenkundige, Dr. C. Easton. „De twee knapste mensen, die ik gekend heb”, noemde hij later Easton en Meijers, met welke laatste hij in zijn laatste studentenjaren in hetzelfde huis kamers had en tot wie hij altijd is blijven opzien, overigens zonder enige neiging om hem te copiëren. „Oefening in snel en tevens scherp denken” noemt hij in zijn Groningse intreerede de winst, die de journalistiek hem heeft gebracht.

In 1917 werd Van Oven gevraagd voor de leerstoel van het Romeinse recht te Groningen. Tot zijn eigen, niet geringe verbazing. Wel had hij in de tussenliggende jaren gepubliceerd, het meest in het Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie en wel vooral over zijn lievelingsonderwerp, het bezit en de vraagstukken, die daaraan in ons recht zijn aangeknoopt, de eigendom van roerend goed natuurlijk in de eerste plaats, maar bijzonder romanistisch gericht waren die artikelen geenszins. Toch aanvaardde hij het professoraat — dat in die dagen voor hem een belangrijke achteruitgang in inkomsten betekende — zonder aarzelen, ja met geestdrift, omdat het hem de gelegenheid scheen te bieden een juridisch-pedagogische werkzaamheid te ontplooiën, zoals hij die bij Houwing bewonderde. Nog in zijn afscheidsrede spreekt hij van „het geloof in de vooruitgang, die ons onafgebroken doordenken over privaatrechtelijke dogmatische problemen brengen moet, mits het wordt gesteund door onvermoeide studie in het recht van voorbijgegangene tijden en de belangstellende beschouwing der verschijnselen van het heden.” Aldus het program, dat hij ontvouwt in zijn inaugurele rede, onder de veelzeggende titel „Verleden en Toekomst”. Het is dit program,

dat voor Van Oven's wetenschappelijke loopbaan beslissend gebleven is. Beslissend zowel in zover het 't einddoel bepaalde, dat door zijn aantrekkingskracht steeds zijn grote activiteit tot haar uiterste mogelijkheid heeft opgevoerd, als in zover dat het inzicht, dat dit einddoel desondanks slechts in geringe mate was te benaderen, die activiteit misschien nog verbeterener maakte. Verbeteren voor zover bij Van Oven met zijn harmonische, „lebensbejahende” natuur het woord „verbeterenheid” past. Aan de andere kant is het wel dit ideaal, dat ook aan de bekwaamsten te onervulbaar moest voorkomen om door hen te worden gedeeld, dat ertoe geleid heeft, dat zowel het modernrechtelijke als het historische werk van Van Oven wel waardering heeft gevonden, maar hem toch op geen van beide gebieden een gezag van de eerste grootte heeft gegeven en dat het voorbeeldige, dat naar mijn overtuiging ondanks alles in zijn gecombineerde aandacht voor beide gebieden was gelegen, vrijwel onopgemerkt is gebleven. Ik kom daarop nog terug.

Van Oven was een uiterst plichtmatig man en ook zijn warme hart moest hem de belangen van zijn studenten dierbaar maken. Zo heeft hij tot ver over de middelbare leeftijd heen gezwoegd op het onderwijs in het vak, dat hem was opgedragen met zijn reusachtige internationale literatuur en met de snelle gedaanteverwisseling, die het, grotendeels tijdens zijn leven, onderging. Wellicht zou hij in deze taak geheel zijn opgegaan, indien niet achtereenvolgens de uitnodiging om op te treden als toen nog enige redacteur van het in 1925 opgerichte Nederlands Juristenblad en om als mederedacteur toe te treden tot het Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie hem had gedwongen om op het gebied van het hedendaagse positieve recht werkzaam te blijven.

Kort voor de oprichting van het Juristenblad was Van Oven van Groningen naar Leiden overgegaan en het is deze middenperiode van zijn leven, de jaren 1925—1940 of, wil men, 1942, waarin hij vermoedelijk het minst heeft kunnen doen wat hij eigenlijk wilde, die toch het hoogtepunt heeft gevormd van zijn loop-

baan als universitair docent. Van Oven's colleges waren het produkt van een met ijzeren zelfbeheersing volgehouden uiterst grondige voorbereiding, voorbereiding ook tot het voor de studenten volkomen verbergen van die voorbereiding. Zoals hij op de kathedraal stond in de grootste collegezaal van het oude universiteitsgebouw, de tegenwoordige „Meijerszaal” kon hij de indruk maken als sprak hij naar het hem inviel, als liet hij de dialoog met zijn studenten door middel van talloze responsievragen zich eenvoudig naar haar innerlijke dynamiek ontwikkelen. Die responsies, met de daaruit voortvloeiende noodzakelijkheid van getrouw collegebezoek, waren de studenten, die bij Van Oven's voorganger Van Kan daaraan niet gewend waren, in het eerst natuurlijk ver van aangenaam, zullen velen ook wel nooit aangenaam geworden zijn, maar betekenden voor diegenen, bij wie juridische belangstelling „überhaupt” gewekt kon worden, een spoedcursus in het verrichten van eigen juridische denkwerk, waarvoor zij hem niet dankbaar genoeg kunnen zijn. Ondersteund werd die werkzaamheid nog door de oprichting van het dispuut „Ars Aequi”, waarvan Van Oven de geestdriftige leider was. Ook hier toonde hij zich de boven alles hartelijke mens, die hij was. Het waren niet alleen de „briljante”, gemakkelijk lerende, gemakkelijk zich bewegende, gemakkelijk sprekende studenten, die hij voor het lidmaatschap uitkoos. Talrijk waren ook zij, die door verlegenheid, door minder gemakkelijke levensomstandigheden of door een andere handicap zijn aandacht hadden getrokken en waar hij dan uit wist te halen wat in hen verborgen zat en die zo het zelfvertrouwen vonden, dat zij misten om hun aanleg tot zijn recht te doen komen.

Een nieuwe periode in Van Oven's leven was de tweede wereldoorlog. In het laatst van november 1940 werd de decaan Cleveringa wegens zijn befaamde rede gearresteerd en tot de algehele sluiting van de universiteit trad Van Oven op als „aetate decanus”. Het was een tijdvak waarin telkens nieuwe, moeilijke, voor de betrokkenen gevaarlijke beslissingen nodig waren. Van Oven, halfjood van geboorte en getrouwd met een niet-joodse

vrouw, zou zich door voorzichtigheid de ergste risico's hebben kunnen besparen, maar was, wanneer hij zich op de voorgrond waagde, meer kwetsbaar dan een ander. Het is zijn grootste roem als mens, dat hij in die dagen de faculteit met haar in grote meerderheid voortreffelijk gezinde, maar ook met enkele van Nederlands standpunt onbetrouwbare leden met kracht en wijsheid heeft geleid in een koers van principiële standvastigheid, zonder daarbij ooit aan de gevolgen voor hemzelf invloed toe te kennen.

De ontknoping kwam voor hem in de vorm van een verbanning naar Boekelo in september 1942, een maatregel over welks vergelijkenderwijs gematigd karakter hij zich zelf verbaasde. Voor zijn wetenschappelijke loopbaan is zij een zegen geweest; zij gaf hem de tijd zijn grote „Leerboek van het Romeinse privaatrecht” te schrijven, een werk waarvan men kan twifelen, of hij daartoe ooit de mogelijkheid had gevonden, tenzij dan wellicht na zijn pensionering, indien zijn leven de lijn van de jaren 1925—1940 was blijven volgen. Tekenend is in dit opzicht wel, dat, terwijl hij het werk kon schrijven met slechts enkele boeken tot zijn beschikking, dus op grond van een enorme parate kennis, vrucht van de intensieve, zich slechts in boekbesprekingen en op college uitende studie van de vijfentwintig voorafgaande jaren, en het na de oorlog niet meer dan aanvulling van literatuurvermeldingen nodig had om te kunnen worden uitgegeven, hij later nooit meer heeft kunnen besluiten om het ook maar de geringste omwerking te doen ondergaan bij de drie drukken, die het na die tijd nog heeft beleefd.

Het tijdperk na de oorlog onttrok aanvankelijk Van Oven in hoge mate aan de studie. Hij was raadsheer in het Bijzonder Gerechtshof te 's-Gravenhage, voorzitter van een zuiveringscommissie voor toonkunstenaars, achtereenvolgens secretaris van de senaat en rector en had bovendien in die periode veel met ziekte te kampen. Toen volgden nog enkele jaren van meer bezonken werkzaamheid tot aan zijn emeritaat. In die tijd beginnen de lange jaren van studie, van ingespannen lezen, met meestal een

bespreking van het gelezene tot doel, hun vrucht te dragen en verschijnt in binnenlandse en buitenlandse tijdschriften een reeks van studies op het terrein van het Romeinse recht. Zij duurt voort na het emeritaat, totdat in 1956, op een leeftijd, waarop voor de meesten de tijd van rusten reeds is ingetreden, een nieuw hoogtepunt in Van Oven's loopbaan komt, het ministerschap.

De geschiedenis van Van Oven's ministerschap klinkt haast als een sprookje. Een uiterst dynamische minister van Justitie, Donker, komt begin februari 1956 te overlijden, vier maanden voordat het ministerie in verband met de verkiezingen demissionair zal worden. Binnen enkele dagen is een emeritus-hoogleraar in het Romeinse recht, lid van dezelfde partij, maar in het minst geen actief politicus, aangezocht hem op te volgen en heeft hij dit aanbod aanvaard. Sinds lang is bij het parlement aanhangig een reeds meer dan eens gewijzigd ontwerp tot opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw. Dit ontwerp ging in gelijkstelling speciaal op het stuk van huwelijksvermogensrecht van beide echtgenoten belangrijk minder ver dan de denkbeelden, waarvoor Van Oven reeds in 1927 als pre-adviseur de Nederlandse Juristenvereniging had weten te winnen. De Minister Van Oven doet het ontwerp aanstonds opnieuw omwerken, een enorme prestatie van hem, van zijn ambtenaren en van de Kamerleden, die daarin deel hebben gehad. Binnen weinig weken is het gewijzigd voorgelegd aan de Tweede Kamer, en nog in dat voorjaar passeert het ontwerp, dat denkbeelden behelst, zo radicaal, dat de ervaren parlementariër Donker ze voor „niet haalbaar” had gehouden, met vlag en wimpel beide Kamers, met vlag en wimpel, want de meerderheid is zo groot, als anders slechts bij geheel onbelangrijke, bij niet principiële of bij door plotselinge nood geboden wetten voorkomt. Het is niet de enige belangrijke wet, die de korte ministerstijd van Van Oven heeft opgeleverd. Ernaast staan de wet op de Stichtingen en die, waardoor voor de overdracht van onroerend goed voortaan een notariële acte nodig is, ook nog een belangrijke wijziging van de Wet op de Rechterlijke Organisatie, die onder Donker op een

controvers tussen Minister en Kamer was vastgelopen, maar de Wet opheffing handelingsonbekwaamheid blijft Van Oven's spectaculaire succes, een succes zoals voor menig minister met veel langere ambtsperiode en een veel grotere politieke invloed niet is weggelegd.

Ik denk er niet aan te verzwijgen, dat de wet nadien het voorwerp is geweest van serieuze kritiek op de details en dat men zich op het ogenblik opmaakt om haar — maar dan met behoud van haar beginselen — te herzien. Succes en prestatie worden daardoor nauwelijks kleiner, wanneer men bedenkt, hoe radicaal de breuk was met ons geldende recht, hoezeer het een tour de force was om de aan ons volk dierbare algehele gemeenschap van goederen met gelijkheid der echtgenoten te verenigen en vooral ook, hoezeer de wetgeving zich met veel minder scherpe wendingen, veel meer zoekend en tastend en ook met veel meer gebruik van buitenlandse voorbeelden, die hier ontbraken, pleegt te ontwikkelen.

Van Oven's ministerschap was van de aanvang af bestemd niet langer te duren dan het bestaan van het toen aan het bewind zijnde kabinet. Slechts de lange crisis, die op de verkiezingen van 1956 volgde, was oorzaak, dat het nog acht maanden heeft geduurd. Van Oven keerde tot zijn studie terug en zette haar op vijfenzeventigjarige leeftijd met onverminderde activiteit en enthousiasme voort. De dood van zijn vrouw, met wie hij bijna vijftig jaar in een zeldzaam gelukkig huwelijk verbonden was geweest, op het laatst van 1957, brak zijn levensvreugde, maar nog niet zijn werkkraft en werklust. Wie hem goed kenden bemerkten kwalen van de ouderdom, maar eerst ruim een jaar voor zijn dood werd het afnemen van zijn lichamelijke krachten voor ieder duidelijk. Dat dit ook de uitingen van zijn ongebroken levendigheid van geest steeds meer remde was hem een groot verdriet, dat zijn laatste levensjaar tot een lijdensweg heeft gemaakt. Wanneer hij echter nog de kracht vond te werken stonden zijn uitingen nog op de oude hoogte. Het artikel uit 1961 over „De verbintenis uit baattrkking” (W.P.N.R. 4672/4) is nog altijd een van de waarde-

volste, die in ons land over het onderwerp zijn geschreven, en nog het eerste nummer van de Jaargang 1963 van het Juristenblad, tweeëneenhalve maand voordat de ruim eenentachtigjarige overleed, bevat een kort, maar in kwaliteit geen aftakeling verradend artikel van zijn hand.

Ik zeide, dat ik vooral over de wetenschapsbeoefenaar zou spreken en men zou daaraan het recht kunnen ontlennen mij te verwijten, dat ik behalve de dissertatie, het Leerboek en een enkel artikel, nog geen werk van hem heb genoemd. Toch deed ik dit welbewust. Het oeuvre van Van Oven is ontzaglijk omvangrijk, het omvat de dissertatie en het „Leerboek”, daarnaast het in zijn beknoptheid meesterlijke „Overzicht van het Romeinse Privaatrecht”, dan verscheidene grote preadviezen, waaronder ik slechts noem de meest bekende: dat voor de Broederschap van Candidaat-notarissen in 1924 over „Causa en Levering” en dat voor de Nederlandse Juristenvereniging in 1927 over opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw, maar bestaat desondanks voor het grootste deel uit een menigte van langere of kortere, maar nooit zeer lange tijdschriftartikelen. Daarin keren wel enkele thema's met zekere voorkeur terug: het bezit, artikel 2014, causa en levering, de levensverzekering, de condities, het huwelijksgoederenrecht, de echtscheiding, het beroepsgeheim voor het moderne recht, de betekenis van Gaius voor het Romeinse, maar het totale aantal onderwerpen, dat daarin altijd met oorspronkelijkheid behandeld is, laat zich hier niet opsommen. Men kan er zich trouwens gemakkelijk in oriënteren door de bibliografieën, die bij Van Oven's vijfenzestigste verjaardag in een van de twee hem aangeboden feestbundels, de modern-rechtelijke, zijn opgenomen en bij zijn tachtigste verjaardag gecompleteerd aan Juristenblad en W.P.N.R. werden toegevoegd. Interessanter ook dan het werk in details te beschouwen is het zich rekenschap te geven van de karakteristieke trekken van het geheel, de invloed die het heeft gehad en de beoordeling, die het gevonden heeft.

In het afscheidscollege heeft Van Oven nadrukkelijk uitgesproken, dat de verwezenlijking van het door Houwing's voorbeeld

geïnspireerde ideaal van de Groningse oratie oneindig moeilijker was gebleken dan het zich liet aanzien. De ontwikkeling van de wetenschap van het Romeinse recht dwong „in historische, om niet te zeggen in filologische, in „antiquarische”, in „nieuw humanistische” richting en het leven was niet lang genoeg om van daaruit weer het streven naar het oude ideaal mogelijk te maken.”

Het sterke plichtsbesef van Van Oven en vooral zijn sterke gevoel voor zijn verantwoordelijkheid als docent lieten hem geen andere keus dan zich aan de eisen van deze ontwikkeling te onderwerpen en tevens was hij een te wijs en tegenover het leven te positief ingesteld man om niet vreugde te vinden in arbeid, die niet geheel die was, welke hij zou hebben verkozen. Toch geloof ik, dat het ideaal voor zijn figuur als jurist beslissend is geweest. Zeker, zo zou ik zeggen, voor zijn betekenis als docent. Op de kathedra, voor eerste- en tweedejaars, waar reeds zijn taak hem verbood op finesses in te gaan, kon het niet anders of de allergrootste lijnen van zijn visie, de continuïteit van vroeger, tegenwoordig en toekomstig recht (een inzicht dat natuurlijk iedere rechtshistoricus heeft, maar dat bij weinigen zo doorleefd is en vooral bij weinigen tot zo gelijke verdeling van aandacht leidt als bij Van Oven) moest door de stof, die hij behandelde, heenstralen. Maar ook als wetenschappelijk schrijver over Romeins en over modern recht verleende het ideaal hem zijn meest kenmerkende trekken. Niet onvermengd tot voordeel van zijn autoriteit. Voor het Romeinse recht kan ik dit niet beoordelen. Ik meen, dat men hem ook daar wel eens — in stilte, want zijn populariteit was groot, — verweten heeft dat hij aan zijn visie: hoe de ontwikkeling als streven naar gerechtigheid kon worden begrepen een iets te grote invloed toekende tegenover aanwijzingen in de bronnen voor een andere mening omtrent de details dier ontwikkeling. Toch was in deze kring zijn gezag zeker groot. De Italianen, voor wie het Romeinse recht nog zo zeer een stuk nationale glorie is, zouden niet een man gastcolleges in Rome hebben laten geven, die zij niet zeer hoog schatten. Op het terrein

van het moderne recht echter zou men niet mogen beweren, dat de autoriteit, die zijn geschriften aan de daar verdedigde zienswijzen mededeelde, die van zijn meest vooraanstaande tijdgenoten evenaarde. Dit is ook verklaarbaar. Vergat Van Oven bij de rechtsgeschiedenis nooit geheel het tegenwoordige en toekomstige recht, nog minder vergat hij tegenover de problemen van het geldende recht de historie en haar lessen, verleden en toekomst. Daarom was voor hem een strenge methode van rechtsvinding, een strikt dwingend opgebouwd betoog, de vrij of schijnbaar vrij van voorkeur uitgesproken overtuiging: „zo en niet anders is nu eenmaal ons recht”, iets onbestaanbaars. De beste beslissing van een rechtsvraag op een gegeven ogenblik bleef voor hem bepaald door de geschiedenis enerzijds, niet minder door in de toekomst gelegen wenselijkheden anderzijds, zij was hem voor het ogenblik de beste, maar bestemd om door weer betere te worden vervangen, en ook voor het ogenblik slechts de beste, omdat zij de benadering van de billijkheid was, die nog juist met de positiviteit van het recht was te verenigen. Zo dacht hij niet alleen, hij sprak die gedachte ook uit, maar verzwakte daarmee onvermijdelijk de betekenis van zijn uitspraken als steunpunt voor de pleiter, als houvast voor de rechter. Een herdenking is niet de plaats om partij te kiezen; er is hier trouwens geen vraag van gelijk of ongelijk, Van Oven zelf zou de laatste geweest zijn om het zo te stellen. Ik voor mij zou wagen te zeggen, dat Van Oven waarschijnlijk het meest het beeld benaderd heeft van wat een rechtswetenschap eigenlijk zou moeten zijn, maar dat men inderdaad kan menen, dat zowel het recht als de wetenschap erbij gebaat zijn, dat de meesten onzer, hetzij naar rechts, hetzij naar links, eenzijdiger standpunten kiezen.

Van Oven's kijk op het recht is zeker ook bepalend geweest voor zijn houding tegenover het *ius constituendum*, als preadviseur en op het laatst van zijn leven als wetgever. Het is een gemeenplaats, dat juristen conservatief zijn. Zelfs wanneer zij voor de inhoud van het recht felle voorstanders zijn van hervorming, gieten zij het nieuwe liefst in lang beproefde vormen.

Van Oven overzag de rechtsgeschiedenis te goed om niet te weten, hoe vaak daar het lang voor ondenkbaar gehoudene zich uiteindelijk toch verwezenlijkt heeft, en had de moed om die ontwikkeling bewust te willen voltrekken. Zo verklaar ik zijn voorkeur voor originele vondsten op het gebied van de wetgeving. Zijn huwelijksgoederenrecht is daarvan het meest eclatante voorbeeld, maar ook op andere gebieden heeft hij nieuwe rechtsfiguren uitgedacht, ik denk aan zijn constructies voor de behandeling van levensverzekering, deels als vervanging van waarden uit het vermogen van erflater of schenker, deels als verkrijging uit eigen hoofde, aan zijn voorstel om de bij beroepsgeheimen botsende belangen in evenwicht te brengen door aan een zelf tot geheimhouding verplicht college de beoordeling op te dragen, of in concreto het geheim ook voor de rechter al dan niet bewaard moet worden. Bij zijn huwelijksgoederenrecht heeft deze bijzondere oorspronkelijkheid zich zeker wel eens gewroken door onbedoelde effecten; ook kan men een enkele maal menen, dat de omstandigheid dat hij geen ervaring als rechter en zo goed als geen in de advocatuur bezat, hem wel eens ten aanzien van de praktische hanteerbaarheid van een voorschrift heeft laten mistasten. Dat men thans bezig is zijn werk te herzien is goed, maar neemt niet weg, dat het naar mijn overtuiging een stuk van ons recht zal blijken, waarop ons land trots moet zijn.

Voor de positie van Van Oven in onze kring is bij zijn leven zeker van niet geringe betekenis geweest, dat hij een bij uitstek beminneenswaardig en belangwekkend mens was. In de toekomst zal die eigenschap haar werking verliezen. Het zou mij niet verbazen, wanneer dan — als het minder gaat aankomen op de onmiddellijke bruikbaarheid van zijn geschriften voor de praktijk van het hedendaagse of voor de ontsluiting van het Romeinse recht — zijn totale visie, in haar wijidheid, vatbaarheid voor evolutie en gevoelswarmte, nog zoveel te meer onze bewondering zal wekken. Zijn in de Leidse Voordrachten verschenen dies-college op 9 februari 1952, „Waarom jurist”, dat tevens bedoeld was als afscheidscollege, dat hij niet over zich verkrijgen kon aan het

einde van die cursus te houden, en waaruit ik hiervóór telkens verleid ben te citeren, deze meesterlijke doorbeschouwing van zichzelf, zal dan een voortreffelijke inleiding blijken tot zijn geschriften, waarin de toekomst misschien meer of andere inspiratie zal putten dan de tijdgenoot.